

תרגיל 1

קראו את הטקסט שלפניכם והשיבו על השאלות שאחריו.

מהו הסידור?

מעובד על פי ההקדמה לחוברת "קסם הסידור", מכון שלום הרטמן, 2009 ונכתב על ידי צוות התכנית, עמ' 6

סידור הוא המונח העברי שקבעה המסורת היהודית לספר התפילות היומי. אוסף תפילות זה התעצב במשך למעלה מאלפיים שנה. ראשיתו במזמורי ספר תהלים, ואחריתו בתפילות שנכתבו בימינו בעקבות אירועי הדורות האחרונים: התפילה לשלום מדינת ישראל היא מן המפורסמות שבהן. סידור התפילה הוא מספרי היסוד החשובים בארון הספרים היהודי, ובעבור האוכלוסייה המסורתית השימוש בו הוא חלק בלתי נפרד מאורח החיים היום-יומי. הסידור מלווה את האדם המאמין בכל יום: מבוקר עד ערב, מלידה עד מוות, בימי חול ובשבתות, בחגים ובמועדים, בעיתות שמחה ועצב.

נוסח הסידור אינו זהה בכל קהילות ישראל. התפילה אצל היהודים בארצות האסלאם התפתחה בדרך אחת ואילו אצל היהודים בארצות הנוצריות בדרך אחרת. בכל קהילה נוצרו מנהגים מיוחדים ומטבעות לשון ייחודיים. סגנון התפילה מכונה "נוסח" ומכאן: "נוסח יהודי מערב גרמניה", "נוסח יהודי מרוקו" ועוד.

בעת החדשה הנהיגה התנועה הרפורמית שינויים מרחיקי לכת בנוסח התפילה כדי להתאימה לרוח הזמן, למשל, בסידורים של קהילות אלה מטבע הלשון המסורתי המקובל בברכות רבות "אלוהינו ואלוהי אבותינו, אלוהי אברהם יצחק ויעקב" הוחלף בנוסח השוויוני "אלוהינו ואלוהי אבותינו ואמותינו, אלוהי אברהם יצחק ויעקב, אלוהי שרה רבקה רחל ולאה".

כיום, גם קהילות יהודיות חילוניות שונות מוציאות לאור סידורים, ובהם לצד התפילה המסורתית משולבים קטעי שירה ופרוזה בני זמננו.

עם זאת, הסידורים כולם בנויים על אותו שלד בסיסי שעוצב על ידי חכמי ישראל בשלהי ימי הבית השני ובתקופה שלאחר חורבנו.

הסידור תרם תרומה גדולה לעיצוב עולמם הרוחני המשותף של כל היהודים בעבר ושל רבים מבני העם היהודי גם כיום. למרבית הלומדים במערכת החינוך הכללית בישראל ולבני משפחותיהם

הסידור אינו מעצב את חיי היום-יום, אך חשיבותו בעיצוב הזהות היהודית לא פגה: הסידור, כמו המשנה, המדרש והתלמוד, מכיל טקסטים שעניינם השאלות הקיומיות של האדם, עניין שהוא רלוונטי כמובן גם לימינו. והתפילה, כמו השירה, היא אמצעי ביטוי לרגשות הלב ולמשאלותיו. 25

הברכות בסידור

ניתן לחלק את הברכות שבסידור התפילה לשלושה סוגים שונים. הסוג הראשון הוא ברכות שהן חלק מהתפילה, למשל ברכה הלקוחה מתפילת שמונה-עשרה: "ברוך אתה ה' המברך את עמו ישראל בשלום".

30 סוג נוסף של ברכות נקרא 'ברכות הנהנין'. אלה ברכות הנאמרות לפני שנהנים ממשהו בכל אחד מהחושים: טעם, ריח, ראייה, שמיעה או מישוש. לדוגמה, לפני שתיית יין מברכים: "ברוך אתה ה' בורא פרי הגפן".

הסוג השלישי של הברכות הוא 'ברכות המצוות', הנאמרות לפני קיומה של מצווה כלשהי. לדוגמה, לפני נטילת ידיים מברכים: "ברוך אתה ה' אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידיים".

35 בסופה של כל אחת מן הברכות עונים השומעים "אמן".

קריאת שמע

לקריאת שמע נודע מקום מרכזי ביותר ביהדות, והביטוי 'שמע ישראל' המוכר הוא צמד המילים הפותח את הפסוק הראשון שלה. בקריאת שמע מציינים את העובדה שה' הוא אלוהינו והוא אחד. על פי המסורת היהודית, קוראים את קריאת שמע בתפילת שחרית ובתפילת ערבית בכל יום, ולפני השינה בכל לילה. 40

ספר תהלים

ספר תהלים הוא אחד מעשרים וארבעה ספרי התנ"ך, הספר הראשון בחלק הכתובים. ספר זה הוא אוסף של מאה וחמישים מזמורים המביעים תהילה לאלוהי ישראל ותפילה אליו. במסורת מיוחדת ספר תהלים למלך דוד המתואר בתנ"ך כמשורר וכנגן מופלא. מזמורים אחדים 45 בספר הושמעו בזמן הטקסים בבית המקדש. מזמורים אחרים הם תפילות של אנשים בצרה, המבקשים ישועה ועזרה מאלוהים. מזמורי תהלים רבים הוכנסו לסידור. נהוג לומר תהלים בעתות צרה ובעתות הודיה.

1. בטקסט מתוארים סידורים המשמשים קבוצות שונות באוכלוסייה. לפניכם טבלה ובה מוצגת השוואה בין הסידורים המתוארים בטקסט. העתיקו אותה למחברתכם, והוסיפו את התבחינים (הקריטריונים) המתאימים.

התבחינים להשוואה	האוכלוסייה הדתית - מסורתית	הקהילה הרפורמית	הקהילה החילונית
1.	אוסף תפילות מסורתי	נוסח התפילות הותאם לתפיסה חברתית מודרנית, שוויונית.	לצד התפילה המסורתית משולבים קטעי שירה ופרוזה בני זמננו.
2.	השימוש בסידור הוא חלק בלתי נפרד מאורח החיים היום-יומי.	השימוש בסידור הוא חלק מאורח החיים היום-יומי.	הסידור אינו מעצב את חיי היום-יום של האדם.

2. על פי הטקסט, ציינו שתי סיבות לכך שסידור התפילה יכול לעורר עניין גם באדם החילוני.
 3. בשורה 13 כתוב: "...בסידורים של קהילות אלה...". ציינו למה מתכוון המאזכר אלה.

אוצר מילים

4. בשורה 2 כתוב: "ראשיתו במזמורי ספר תהלים ואחריתו בתפילות שנכתבו בימינו." המירו את המילה 'אחריתו' במילה אחרת. היעזרו בהקשר.
 5. לפניכם משפט מן הטקסט: "...משולבים קטעי שירה ופרוזה...". (שורה 17) הסבירו מהי 'פרוזה'. אם אינכם יודעים, חפשו במילון.
 6. בשורה האחרונה בטקסט כתוב: "נהוג לומר תהלים בְּעֵתוֹת צרה...". את המילה 'עֵתוֹת' אפשר להחליף במילה:
 (1) סיבות (2) מצבים (3) זמנים
 7. עיינו בפסקה העוסקת בספר תהלים והשיבו:
 על פי הטקסט, אילו תכנים המופיעים בספר זה הופכים אותו מתאים לשמש בסיס לסידור התפילה?

8. לפניכם שני תרשימים.

עיינו בהם והשיבו:

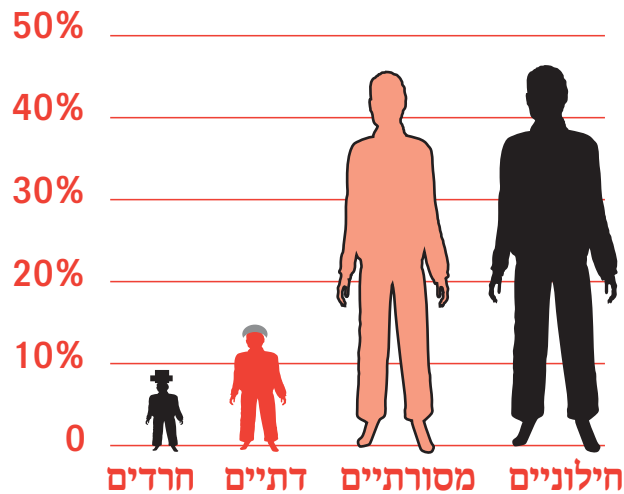
(1) כיצד קשורים התרשימים לנושא הטקסט?

(2) מה ניתן להסיק משני התרשימים על יחסו של האדם החילוני אל קיום המסורת היהודית?

הסבירו את תשובתכם.

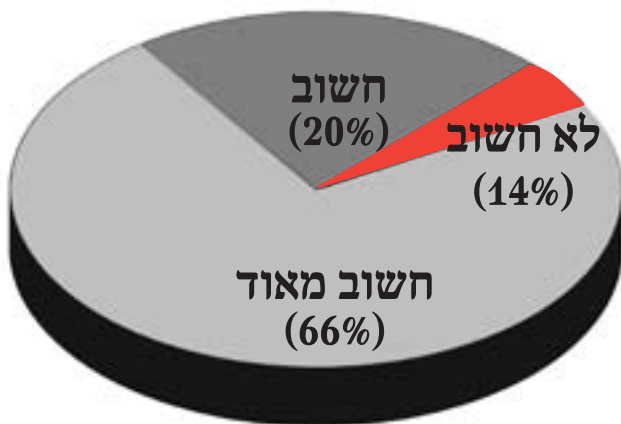
תרשים 1

הגדרה עצמית של רמת הדתיות בקרב האוכלוסייה בשנת 2009

תרשים 2

מידת החשיבות שמייחסת האוכלוסייה לעלייה לתורה במסגרת חגיגות בר-המצווה

הנתונים באדיבות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה